

Spreekpunten minister Plasterk

Gemeenteraad van de Toekomst

Brief aan de Koning

13 maart 2014

Toekomstverhalen zeggen doorgaans meer over de tijd waarin de verhalen zijn geschreven dan over de toekomst. Geen mooier plaatjes over de Fin de siècle in Parijs dan in de boeken van Jules Verne. De interieurs in de tekenfilms van de Jetsons zijn klassiek jaren zestig en de robot wetten van Isaac Asimov geven een indringend beeld van de angst voor het totalitarisme in zijn tijd.

De toekomst is daarom nooit wat komt, maar hoe we nú voelen dat we op weg moeten gaan. En dat gaat al helemaal op voor de Gemeenteraad van de Toekomst.

Er komen gemeenteraadsverkiezingen aan. De gemeenten krijgen nieuwe, grotere verantwoordelijkheden. Daardoor realiseren we ons nog meer het belang en het gewicht van de gemeenteraad. De lokale democratie is meer dan ooit de “eerste” en dichtstbijzijnde democratie.

De gemeenteraad moet kunnen omgaan met burgers en hun organisatievormen. Die komen niet alleen op voor hun eigen belangen. Ze eisen ook steeds nadrukkelijker het recht opeisen zelf verantwoordelijkheid te dragen voor het vormgeven van hun eigen omgeving. Het is het dilemma van de bestuurder die tevens volksvertegenwoordiger is.

Dit punt is van groot belang en ik moet daarom ook allen die daarbij betrokken zijn bij het nadenken daarover complimenteren. Een voorbeeldige combinatie van wetenschap en praktijk en samenwerking tussen publieke en private partijen.

Uw Brief aan de Koning en in feite het hele project de Gemeenteraad van de Toekomst is een weergave van uw queeste naar een nieuwe dynamiek in de lokale democratie en de positie van de gekozen volksvertegenwoordiger daarin. Dit tegen de achtergrond van het herwonnen zelfvertrouwen van burgers in eigen kennis en kunnen.

De oude hiërarchie en de vanzelfsprekendheid van het gezag zijn verdwenen. Het raadslid van de toekomst bevindt zich in een netwerksamenleving. De aanbevelingen in uw brief passen hierbij.

Het gaat om het geven van de ruimte die de burger vraagt om zelf beslissingen in het publiek domein te nemen; om zelf oplossingen aan te dragen, waarbij de overheid steunt in plaats van beperkt. Een overheid die de burgers vertrouwt. Een

bemiddelende overheid als belangen fricties veroorzaken. Een helpende overheid als de solidariteit in het geding is met hen die steun nodig hebben of kwetsbaar zijn.

Dat we in een andere omgeving leven dan vroeger is een cliché. Dat dit voor de lokale democratie voorlopig onbeantwoorde vragen opwerpt is ook aan iedereen duidelijk. Maar wat is de route naar de toekomst? En als we die vinden is het dan een enkelspoor of parallelwegen.

Ik heb ook geen blauwdruk in mijn zak en prijs u daarom dat u durft te experimenteren. Ik heb begrepen dat al veel ideeën zijn langsgelopen maar dat de zoektocht niet klaar is. In deze realityshow is nog niemand met de hoofdprijs uit beeld gelopen.

Hoe verhoudt de vernieuwing zich tot het formele model van de vertegenwoordigende democratie?

Ik begrijp wel dat daar problemen zouden kunnen liggen. Maar die zullen vooral ontstaan als de procedures als inhoudelijke dogma's worden gezien. Er is geen principiële strijdigheid tussen directe democratie en vertegenwoordigende democratie. Het uitgangspunt van de democratie is dat de gemeenschap zelf verantwoordelijk is voor haar eigen beslissingen. Daarbij liggen de formele democratie en het eigen initiatief tegen elkaar aan; ze versterken elkaar zelfs.

We hebben een lange traditie van burgerparticipatie in overheidsbeslissingen. Nu gaat het om de participatie van de overheid in de burgerinitiatieven.

De Raad en de burgers moeten niet op elkaars stoel willen zitten, maar evenmin elkaar van die stoel proberen af te duwen. Een begroting kan je niet over laten aan een burgerinitiatief, maar een begroting waar burgers en maatschappelijke partners zich niet in kunnen vinden is niet werkbaar.

De participatiesamenleving – daar is het woord weer – is niet de overheid versus de burgers, maar een eigen rol voor beide in samenhang en in samenwerking.

In uw Brief aan de Koning wordt om twee dingen gevraagd. U vraagt ruimte om te experimenteren en om een breed steunprogramma voor de versterking van de lokale democratie.

Wat betreft de experimenten; ik denk dat de gemeentewet daar al heel veel ruimte voor biedt. Dat neemt niet weg dat ik uiteraard open sta om experimenten te steunen als zij ruimte zoeken in wetgeving.

Ik moet daarbij overigens wel kwijt dat ik vermoed dat veranderingen niet in de eerste plaats worden gehinderd door de wet maar door ingeslepen cultuurpatronen; door de terughoudendheid van bestuurders zaken uit handen te geven en het risico te

accepteren dat het af en toe heel anders loopt dan ze willen, of dat het zelfs in het honderd loopt.

Uw vraag om steun voor een programma voor vernieuwing en versterking van de lokale democratie neem ik ook heel serieus.

Ik ben me er van bewust dat juist op het punt dat we de lokale democratie willen versterken, het lokale bestuur centraal moet staan en ik als vertegenwoordiger van de centrale overheid terughoudend moet zijn.

Dat neemt niet weg dat het versterken van de democratie ook voor mij een hoge prioriteit is. Ik ga daarom graag praten met de beroepsorganisaties van raadsleden, wethouders, burgemeesters en gemeentesecretarissen en de VNG omdat ik hen als partners zie in ons gemeenschappelijk belang: het dienen en versterken van een vrije, democratische - en als het kan gelukkiger – samenleving.